

تحلیل و ارزیابی عملکرد ادوار مختلف مجلس شورای اسلامی بر اساس تحلیل پوششی داده‌ها

احمد قنبریان بروجنی^۱، کامبیز شاهرودی^۲، علیرضا امیر تیموری^۳، مهرداد گودرزوند چگینی^۴

۱- دانشجوی دکتری، گروه مدیریت بازرگانی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

۲- دانشیار، گروه مدیریت بازرگانی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

۳- استاد، گروه ریاضی کاربردی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

۴- استاد، گروه مدیریت دولتی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

رسید مقاله: ۲۱ آبان ۱۴۰۱

پذیرش مقاله: ۲۸ فروردین ۱۴۰۲

چکیده

مجلس شورای اسلامی یکی از رکن‌های اصلی قانون‌گذاری است که وظایف عمده آن قانون‌گذاری و نظارت می‌باشد. با توجه به نقش تعیین‌کننده مجلس در جامعه، بررسی عملکرد دوره‌های مختلف و شناسایی نقاط قوت و ضعف آن می‌تواند زمینه‌ساز بهبود و رشد عملکرد دوره‌های آتی شود. از این رو هدف اصلی تحقیق ارزیابی عملکرد دوره‌های مختلف مجلس شورای اسلامی از دو منظر قانون‌گذاری و نظارتی بر اساس رویکرد تحلیل پوششی داده‌ها می‌باشد. از آن جایی که وظایف و اختیارات مجلس به گونه‌ای است که تمرکز بیشتر بر چگونگی و میزان خروجی‌هایی است که تولید می‌شود تحلیل و ارزیابی بر اساس مدل‌های بدون ورودی با دو هدف افزایش خروجی‌های مطلوب و کاهش خروجی‌های نامطلوب صورت می‌گیرد. علاوه بر بررسی عملکرد دوره‌های مختلف مجلس از منظر قانون‌گذاری و نظارت، میزان تاثیرگذاری عواملی که به صورت غیرمستقیم بر عملکرد مجلس شورای اسلامی نقش دارند نیز مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

کلمات کلیدی: مجلس شورای اسلامی، تحلیل پوششی داده‌ها، کارایی، قانون‌گذاری، نظارت.

۱ مقدمه

همان‌طور که می‌دانیم در فضای رقابتی امروز، یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های مدیران عرصه تولید و خدمات، پس از بررسی و شناخت شاخص‌های یک سازمان یا نهاد، چگونگی ارزیابی آن است و این امر مستلزم یک مدل مناسب جهت ارزیابی نهاد یا سازمان مورد نظر می‌باشد. تحلیل پوششی داده‌ها یک روش پارامتری مناسب جهت بررسی و ارزیابی عملکرد سازمان‌ها و نهادهایی چون کارخانه، بانک، دانشگاه، بیمارستان و امثال این‌ها می‌باشد

* عهده‌دار مکاتبات

آدرس الکترونیکی: ateimoori@iaurasht.ac.ir

که نخستین بار توسط چارنز، کوپر و رودز [۱] ارایه و توسط بنکر و همکاران [۲] توسعه یافت. مطالعات نشان می‌دهند که در چهار دهه گذشته پیشرفت بسزایی در این زمینه صورت گرفته است [۳، ۴]. در واقع ارزیابی عملکرد این امکان را فراهم می‌سازد که با شناخت شاخص‌ها و عوامل موثر بر عملکرد واحدهای تصمیم‌گیرنده بتوان در جهت بهبود سازمان مربوطه پیش رفت. مجلس شورای اسلامی یکی از نهادهای سیاسی جامعه است که اهمیت نقش آن در تصمیم‌گیری‌هایی که منجر به بهبود اوضاع کشور می‌شود موجب شده تا محققان به ارزیابی عملکرد دوره‌های مختلف مجلس به منظور بهبود عملکرد دوره‌های آتی بپردازند. در ادامه مروری بر برخی از مطالعات انجام‌شده در این زمینه خواهیم داشت.

محقر و امین ناصری [۵] پس از شناسایی شاخص‌های مورد نیاز به روش دلفی و جمع‌آوری آن‌ها به صورت پرسش‌نامه‌ای و تبدیل شاخص‌های کیفی به حالت عدد قطعی با استفاده از روش فازی، اهمیت هر یک از شاخص‌ها را تعیین نموده و با استفاده از روش‌های آماری به ارزیابی تصمیمات مجلس شورای اسلامی پرداختند. هم‌چنین محقر و همکاران [۶] نیز با ارایه یک مدل ریاضی براساس رویکرد مجموعه مشترک وزنی فازی به رتبه‌بندی کارایی پنج دوره از مجلس شورای اسلامی پرداختند. سینائی و زمانی [۷] بر اساس نظریه ساختار-کار گزار به تحلیل اثر مجلس بر سیاست‌گذاری ایران در سال‌های ۱۳۵۹ تا ۱۳۷۸ پرداختند که بر اساس مدل مفهومی ارایه‌شده، مجلس شورای اسلامی در سیاست‌گذاری ایران تعیین‌کننده نبوده و تنها اثرگذار بوده است. دانایی فرد و همکاران [۸] عملکرد ضعیف مجلس در زمینه‌های مالی و سیاسی را عدم شایستگی‌های لازم در نمایندگان مجلس دانسته‌اند. از این رو پس از احصاء شایستگی‌ها که به هشت دسته شایستگی‌های سیاسی، فنی، تحلیلی، اجتماعی، تعاملی، فردی، ارزشی و ادراکی تقسیم می‌شوند میزان شایستگی در میان نمایندگان مجلس شورای اسلامی را بررسی و با توجه به خلاء بسیاری از مولفه‌های شناسایی‌شده در مجلس، رهنمودهایی را ارایه نمودند. فقیهی و همکاران [۹] با استراتژی تحقیق کیفی، عملکرد مجالس شورای اسلامی سوم تا هشتم را بررسی نموده و نشان دادند که جایگاه و تاثیرگذاری مجلس شورای اسلامی به عنوان یک قوه مستقل رو به تنزل بوده و نظام سیاسی کشور به یک نظام ریاستی گرایش بیشتری داشته است. فیاضی و گرگابی [۱۰] با طرح این سوال که "چگونه می‌توان توانایی‌های نمایندگان را بهبود و ارتقاء بخشید؟" به شناسایی راهبردهای توانمندسازی نمایندگان مجلس شورای اسلامی پرداختند. عابدی اردکانی و جاوری [۱۱] با دسته‌بندی نمودن رای‌دهندگان به سه دسته (۱- آن‌هایی که طرفدار حزب یا یک نامزد سیاسی هستند. ۲- آن‌هایی که طرفدار نیستند و در انتخابات مختلف نظر خود را تغییر می‌دهند. ۳- آن‌هایی که قبلاً رای نداده‌اند). اثر نوع تصمیم‌گیری رای‌دهندگان بر عوامل تصمیم‌گیری آن‌ها از قبیل درگیری ذهنی، جستجوی اطلاعات، دانش، وفاداری، اطمینان، رضایت و ثبات را با استفاده از تکنیک‌های بازاریابی و رفتار مصرف‌کنندگان بررسی نمودند. زارعی و همکاران [۱۲] چگونگی اثر ارتباطات یکپارچه بازاریابی سیاسی از طریق رسانه‌های اجتماعی بر ترجیح و انتخاب نامزدهای انتخاباتی را در انتخابات مجلس شورای اسلامی سه شهر شیراز، سمنان و ایلام بررسی نمودند و نتایج نشان داد که تاثیر مثبت و معناداری میان آن‌ها وجود دارد. در روند بررسی، داده‌ها به روش نمونه‌گیری اتفاقی در دسترس و جمع‌آوری اطلاعات به صورت پرسش‌نامه‌ای و هم‌چنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق نرم‌افزار لیزرل صورت گرفت.

کرباسفروشها و همکاران [۱۳] با در نظر گرفتن نمونه ۳۸۵ نفری از میان رای دهندگان انتخابات شهر تهران در ۶ منطقه به شیوه اتفاقی، اثر آمیخته بازاریابی سیاسی بر نیت رای دهندگان مجلس دهم شورای اسلامی را بررسی نمودند. هم چنین عوامل جمعیت شناختی نشان داد که سن و جنسیت تاثیر معناداری بر نیت رای دهندگان نداشته در حالی که تحصیلات، شغل و درآمد دارای تاثیر معناداری می باشند. ارزیابی تاثیرات قانون از جمله مسایل مهم در بحث قانون گذاری است. صابری و طحان نظیف [۱۴] بر اساس روش توصیفی-تحلیلی نشان دادند مجلس شورای اسلامی که یکی از نهادهای مهم در امور قانون گذاری و نظارت می باشد از جایگاه مهمی در فرآیند ارزیابی تاثیر قانون برخوردار است. ابریشمی راد و نظریان [۱۵] اثر کیفیت مشارکت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در فرآیند قانون گذاری را مورد بررسی قرار دادند. آن ها به این نتیجه دست یافتند که مشارکت فعال و آگاهانه نمایندگان در بررسی و تصویب قوانین نقش بسیار مهمی را ایفا می نماید. رمضانی و همکاران [۱۶] عملکرد دوره های ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی را از جنبه های مختلف سیاسی، اقتصادی و... بررسی و مقایسه نمودند. زینالو و همکاران [۱۷] مدلی را جهت ارزیابی عملکرد مجلس شورای اسلامی با توجه به شرایط سیاسی کشور بر اساس رویکرد فراترکیب ارایه نمودند. روش پیشنهادی طی شش گام طرح سوال، مرور جامع ادبیات، ارزیابی کیفیت و منابع، تحلیل منابع و دسته بندی محتویات، تحلیل، تلفیق و تفسیر داده ها و بهینه سازی اعتبارسنجی تحقیقات کیفی انجام شد.

از آن جایی که هر سال بر پیچیدگی مسایل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی افزوده می شود، شناسایی نقاط قوت و ضعف عملکرد سازمان ها و نهادهای مختلف از اهمیت ویژه ای برخوردار است چرا که این امر امکان ارایه راهکار و تمهیدات لازم در جهت بهبود اوضاع را می تواند فراهم نماید. با توجه به اهمیت نقش مجلس شورای اسلامی در امور تصمیم گیری مسایل مختلف در این تحقیق در نظر داریم با نگرش متفاوتی به ارزیابی عملکرد دوره های مختلف مجلس شورای اسلامی پردازیم. از آن جایی که وظایف مجلس شورای اسلامی به دو بخش عمده قانون گذاری و نظارت تقسیم می شوند هدف اصلی، ارزیابی عملکرد دوره های مختلف مجلس شورای اسلامی از منظر قانون گذاری و نظارتی بر اساس رویکرد الگویابی می باشد. بدین منظور ابتدا شاخص های مربوط به هر یک از ابعاد قانون گذاری و نظارت با نظر کارشناسان و خبرگان این زمینه تعیین و تبیین می شوند. سپس بر اساس رویکرد تحلیل پوششی داده ها عملکرد هر یک از ابعاد قانون گذاری و نظارت طی دوره های مختلف مورد بررسی و ارزیابی قرار می گیرد. نکته قابل توجه در ارزیابی ابعاد مختلف مجلس شورای اسلامی استفاده از مدل های بدون ورودی تحلیل پوششی داده ها می باشد. مجلس شورای اسلامی نهادی است که تمرکز و اختیارات آن بر روی تصویب قوانین در امور مختلف می باشد. در واقع عملکرد سیستم به گونه ای است که بیشترین تمرکز آن بر روی خروجی هایی است که تولید می کند نه میزان ورودی هایی که مصرف می نماید. از این رو جهت تحلیل دقیق تر عملکرد دوره های مختلف از نظر قانون گذاری و نظارت از مدل های بدون ورودی استفاده شده است. از دیگر نکات مهم رویکرد پیشنهادی برای ارزیابی ابعاد مورد نظر، حضور عوامل نامطلوب در میان شاخص ها می باشد که به موجب آن عملکرد دوره های مختلف مجلس شورای اسلامی بر اساس دو هدف افزایش خروجی های مطلوب و کاهش خروجی های نامطلوب مورد تحلیل و ارزیابی قرار می گیرد. علاوه بر

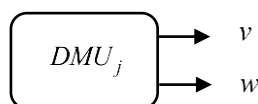
موارد فوق، عواملی که بر عملکرد دوره‌های مختلف مجلس شورای اسلامی به صورت غیرمستقیم تاثیرگذار بوده نیز شناسایی و میزان اثرگذاری آن‌ها بر عملکرد ابعاد قانون‌گذاری و نظارتی اندازه‌گیری می‌شود. بر این اساس بخش دوم به معرفی مدل‌های تحلیل پوششی داده‌ها به منظور ارزیابی عملکرد ابعاد مختلف مجلس شورای اسلامی طی دوره‌های مختلف اختصاص داده می‌شود. بخش سوم به تشریح عملکرد ادوار مختلف مجلس شورای اسلامی می‌پردازد. در بخش چهارم نتیجه‌گیری ارایه می‌شود. در بخش پنجم نیز محدودیت‌های تحقیق معرفی می‌شوند.

۲ مروری بر مدل بدون ورودی تحلیل پوششی داده‌ها

تحلیل پوششی داده‌ها یک روش ناپارامتری برای ارزیابی عملکرد واحدهای تصمیم‌گیرنده متجانس شامل چندین ورودی و خروجی است. این در حالی است که در برخی از کاربردهای واقعی چگونگی و میزان مصرف ورودی توسط واحدهای تصمیم‌گیرنده مساله مهمی به شمار نمی‌آید. به عبارت دیگر ورودی‌ها در تولید خروجی‌ها چندان اهمیتی ندارند و تمرکز تنها بر میزان خروجی‌هایی است که تولید می‌شوند. بر این اساس برای تحلیل و بررسی عملکرد واحدهای تصمیم‌گیرنده مدل‌های بدون ورودی مورد استفاده قرار می‌گیرد [۱۸].

به طور کلی در روش‌های تحلیل پوششی داده‌ها هدف اصلی کاهش ورودی‌ها و یا افزایش خروجی‌ها می‌باشد. در مسایل اقتصادی و صنعتی به منظور بهبود کارایی، همواره افزایش تولید مورد توجه قرار می‌گیرد. اما گاهی در روند فعالیت‌های صنعتی و تولیدی، با مواردی رو به رو می‌شویم که افزایش آن منجر به زیان اقتصادی می‌گردد. این موارد در روند تولید، عوامل نامطلوب نامیده می‌شوند. به عنوان مثال عواملی چون گازهای گلخانه‌ای و آلاینده‌هایی چون دی‌اکسید نیتروژن، دی‌اکسید کربن و گوگرد از نظر زیست محیطی جزء عوامل نامطلوبی به شمار می‌آیند که بشر برای کاهش آن‌ها همواره در تلاش است. از آن جا که تولید خروجی‌های نامطلوب معمولاً به موازات خروجی‌های مطلوب تولید می‌شوند، بدیهی است در مدل‌های پایه‌ای تحلیل پوششی داده‌ها، افزایش خروجی مطلوب به طور هم‌زمان موجب تولید بیشتر خروجی نامطلوب می‌شود. برای جلوگیری از افزایش این نوع خروجی‌ها که نقش مهمی در تعیین مقدار کارایی دارند، مدلی مورد نیاز است که علاوه بر سازگار بودن با مفاهیم تئوری تولید، کاهش خروجی‌های نامطلوب و افزایش خروجی‌های مطلوب را به طور هم‌زمان فراهم کند. در جهت رفع این مشکل کارهای زیادی در دو دهه گذشته توسط محققین صورت گرفته و مدل‌هایی نیز ارایه شده است. در ادامه مروری بر روش پیشنهادی ارایه‌شده برای ساختارهای بدون ورودی با حضور خروجی نامطلوب خواهیم داشت.

فرض کنید J واحد تصمیم‌گیرنده $DMU_j (j=1, \dots, J)$ شامل بردارهای خروجی مطلوب $v_j = (v_{1j}, \dots, v_{rj}) \geq 0$ و خروجی نامطلوب $w_j = (w_{1j}, \dots, w_{sj}) \geq 0$ مطابق با شکل ۱ داشته باشیم.

شکل ۱. واحد تحت ارزیابی بدون ورودی

در این صورت مجموعه امکان تولید تحت اصول موضوعه شمول مشاهدات، تحذب، دسترسی پذیری ضعیف و کمینه برونمایی به صورت زیر معرفی شد [۱۹، ۲۰، ۲۱]:

$$T = \left\{ (v, w) : \begin{aligned} \sum_{j=1}^J \lambda_j v_{rj} &\geq v_{ro}, & r = 1, \dots, R, \\ \sum_{j=1}^J \lambda_j w_{sj} &= w_{so}, & s = 1, \dots, S, \\ \sum_{j=1}^J (\lambda_j + \mu_j) &= 1, \\ \lambda_j, \mu_j &\geq 0, & j = 1, \dots, J. \end{aligned} \right. \quad (1)$$

بر اساس مجموعه تکنولوژی خطی فوق، دو مدل برنامه ریزی خطی برای ارزیابی عملکرد واحد تحت ارزیابی DMU_o با هدف افزایش خروجی های مطلوب و کاهش خروجی های نامطلوب به صورت زیر معرفی می شود:

الف) مدل برنامه ریزی خطی با هدف افزایش خروجی مطلوب

$$\begin{aligned} \alpha_o^* &= \text{Max } \alpha_o \\ \text{s.t.} \\ \sum_{j=1}^J \lambda_j v_{rj} &\geq \alpha_o v_{ro}, & r = 1, \dots, R, \\ \sum_{j=1}^J \lambda_j w_{sj} &= w_{so}, & s = 1, \dots, S, \\ \sum_{j=1}^J (\lambda_j + \mu_j) &= 1, \\ \lambda_j, \mu_j &\geq 0, & j = 1, \dots, J, \\ \alpha_o &\geq 1. \end{aligned} \quad (2)$$

ب) مدل برنامه ریزی خطی با هدف کاهش خروجی نامطلوب

$$\begin{aligned} \beta_o^* &= \text{Min } \beta_o \\ \text{s.t.} \\ \sum_{j=1}^J \lambda_j v_{rj} &\geq v_{ro}, & r = 1, \dots, R, \\ \sum_{j=1}^J \lambda_j w_{sj} &= \beta_o w_{so}, & s = 1, \dots, S, \\ \sum_{j=1}^J (\lambda_j + \mu_j) &= 1, \\ \lambda_j, \mu_j &\geq 0, & j = 1, \dots, J, \\ \beta_o &\text{ آزاد در علامت} \end{aligned} \quad (3)$$

با توجه به مدل‌های (۲) و (۳) پارامترها، اندیس‌ها و متغیرها به شرح ذیل معرفی می‌شوند:
اندیس $j = 1, \dots, J$ معرف هر یک از واحدهای تصمیم‌گیرنده و اندیس O معرف واحد تحت بررسی در هر مرحله می‌باشند. هم‌چنین اندیس‌های $r = 1, \dots, R$ و $s = 1, \dots, S$ به ترتیب معرف خروجی مطلوب و نامطلوب می‌باشند.

v_{rj} : نشانگر r امین خروجی مطلوب واحد تحت ارزیابی j می‌باشد.

w_{sj} : نشانگر s امین خروجی نامطلوب واحد تحت ارزیابی j می‌باشد.

λ_j, μ_j : متغیرهای مربوط به واحد مجازی ترکیبی می‌باشند که مقدار نامنفی دارند.

در مدل (۲)، پارامتر α_o فاکتور افزایش خروجی مطلوب برای هر واحد تحت ارزیابی می‌باشد که در بهینگی مقداری بزرگ‌تر یا مساوی یک ($\alpha_o^* \geq 1$) را اختیار می‌کند.

در مدل (۳)، پارامتر β_o فاکتور کاهش خروجی نامطلوب برای هر واحد تحت ارزیابی می‌باشد که در بهینگی مقداری بین صفر و یک ($0 < \beta_o^* \leq 1$) را اختیار می‌کند.

محدودیت‌های اول و دوم در هر دو مدل به ترتیب مربوط به خروجی مطلوب و نامطلوب می‌باشند. هم‌چنین محدودیت سوم $\sum_{j=1}^J (\lambda_j + \mu_j) = 1$ بیانگر شرط تحدب می‌باشد. تابع هدف مدل (۲) بر اساس ماکزیم‌سازی است به این معنا که بیشترین میزان افزایش خروجی مطلوب برای هر واحد تحت ارزیابی به گونه‌ای که در شرایط مجموعه امکان تولید صدق کند را تعیین می‌نماید. تابع هدف مدل (۳) نیز بر اساس مینیم‌سازی است به طوری که کمترین میزان کاهش خروجی نامطلوب برای هر واحد تحت ارزیابی به گونه‌ای که در شرایط مجموعه امکان تولید صدق کند را تعیین می‌نماید.

با توجه به مقدار هدف یا به عبارتی مقدار کارایی حاصل از یک مدل برنامه‌ریزی خطی می‌توان عملکرد دو یا چند واحد تصمیم‌گیرنده، یک سازمان یا مرکز تولیدی را تعیین و با یکدیگر مقایسه نمود. از این رو، ارزیابی و مقایسه هر واحد تصمیم‌گیرنده بر اساس مقدار کارایی به‌دست آمده از مدل‌های (۲) و (۳) از طریق تعریف‌های زیر صورت می‌گیرد.

تعریف ۱- واحد تحت ارزیابی DMU_o کارا نامیده می‌شود اگر و تنها اگر مقدار بهینه تابع هدف مدل (۲) برابر با یک باشد. ($\alpha_o^* = 1$) در غیر این صورت واحد تحت ارزیابی ناکارا نامیده می‌شود. لازم به ذکر است با توجه به کران مقدار هدف ($\alpha_o^* \geq 1$) در صورت ناکارا شدن واحد تحت ارزیابی، مقدار هدف بیشتر از یک خواهد بود.

تعریف ۲- واحد تحت ارزیابی DMU_o کارا نامیده می‌شود اگر و تنها اگر مقدار بهینه تابع هدف مدل (۳) برابر با یک باشد. ($\beta_o^* = 1$) در غیر این صورت واحد تحت ارزیابی ناکارا نامیده می‌شود. لازم به ذکر است با توجه به کران‌های مقدار هدف ($0 < \beta_o^* \leq 1$) در صورت ناکارا شدن واحد تحت ارزیابی، مقدار هدف کمتر از یک خواهد بود.

۳ تحلیل و ارزیابی ادوار مختلف مجلس شورای اسلامی

مجلس شورای اسلامی یکی از بخش‌های مهم در امور تصمیم‌گیری در مسایل سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشور است. از این رو حضور افراد کارآمد و تصمیم‌گیری‌های درست، تاثیر به‌سزایی بر نتیجه بهتر در امور مختلف خواهد داشت. بنابراین شناخت عوامل اثرگذار می‌تواند موجبات بهبود شرایط را فراهم سازد. با توجه به نقش موثر و مهم مجلس در نظام کشور، وظایف عمده آن به دو بخش قانون‌گذاری و نظارت تقسیم می‌شود. قانون‌گذاری یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین وظایف مجلس شورای اسلامی به شمار می‌آید. در حقیقت مجلس شورای اسلامی با توجه به حدودی که برای آن مقرر شده است در عموم مسایل می‌تواند قانون وضع نماید. علاوه بر این مجلس شورای اسلامی با همکاری قوه مجریه نیز قادر به قانون‌گذاری می‌باشد بدین صورت که قوه مجریه لوایحی را تقدیم مجلس نموده و پس از بررسی توسط مجلس مورد تصویب قرار می‌گیرد. بر این اساس قوانین مجلس به دو دسته قوانین عادی و دولتی تقسیم‌بندی می‌شوند. پیشنهاداتی که برای تصویب قانون به مجلس ارایه می‌شود از سوی دولت و نمایندگان مجلس خواهد بود. بنابراین اگر پیشنهادات از سوی دولت صورت گیرد تحت عنوان لایحه و اگر از طرف نمایندگان مجلس پیشنهاد شود تحت عنوان طرح در نظر گرفته می‌شوند. لوایح پس از تصویب هیات وزیران تقدیم مجلس می‌شوند در حالی که طرح‌های قانونی به پیشنهاد حداقل پانزده نفر از نمایندگان در مجلس مطرح می‌شوند. علاوه بر وظیفه قانون‌گذاری، مجلس شورای اسلامی صلاحیت نظارت بر قوه مجریه را نیز دارد. از جمله صلاحیت نظارتی مجلس تشکیل دولت از طریق تسلیم برنامه دولت به مجلس در جهت تایید و یا رد وزراء می‌باشد. رسیدگی به شکایات مردمی، نظارت بر تغییر وزراء، دادن رای اعتماد به وزراء و هیات وزیران، استیضاح وزیران و رئیس‌جمهور، تحقیق و تفحص از طریق تذکر و سوال از وزرا و رئیس‌جمهور از دیگر وظایف نظارتی مجلس شورای اسلامی می‌باشد. در ادامه، پس از معرفی شاخص‌های مربوط به هر یک از ابعاد قانون‌گذاری و نظارتی به تحلیل و ارزیابی عملکرد دوره‌های مختلف مجلس شورای اسلامی پرداخته می‌شود.

۳-۱ شاخص‌های بررسی عملکرد مجلس شورای اسلامی

پس از شناسایی شاخص‌های ارزیابی عملکرد مجلس شورای اسلامی از منظر قانون‌گذاری و نظارت با توجه به نظر کارشناسان و متخصصان، برخی از شاخص‌ها که اهمیت بیشتری در ارزیابی عملکرد ابعاد ذکر شده داشتند جمع‌آوری گردید. معرفی هر یک از شاخص‌ها و مقادیر کمی مربوط به هر یک از آن‌ها به شرح ذیل می‌باشد. این نکته حایز اهمیت است که دسته‌بندی شاخص‌ها بر اساس مطلوب و نامطلوب بودن آن‌ها صورت گرفته است. همچنین با توجه به محرمانه بودن اطلاعات دوره‌های مختلف مجلس شورای اسلامی، هر یک از آن‌ها با حروف انگلیسی A تا H نام‌گذاری شده و ترتیب آن‌ها نیز رعایت نشده است. به این معنا که مثلاً دوره A نشان‌دهنده دوره سوم نمی‌باشد.

❖ شاخص‌های بعد قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی

• خروجی مطلوب

۱- نسبت طرح‌های مصوب به طرح‌های تقدیمی (۷۱):

نسبت مورد نظر حاصل تقسیم طرح‌های تصویب‌شده در مجلس شورای اسلامی به طرح‌های پیشنهادشده از طرف نمایندگان به مجلس شورای اسلامی می‌باشد.

۲- نسبت لوایح مصوب به لوایح تقدیمی (V_2):

نسبت مورد نظر حاصل تقسیم لوایح تصویب‌شده در مجلس شورای اسلامی به لوایح پیشنهادشده از طرف دولت به مجلس شورای اسلامی می‌باشد.

۳- مجموع وزن‌دارشده نسبت‌های طرح‌های مصوب به کل قوانین و لوایح مصوب به کل قوانین (V_3):

مجموع وزن‌دارشده دو نسبت نام برده به صورت $C_2 \frac{\text{مصوب لوایح}}{\text{قوانین کل}} + C_1 \frac{\text{مصوب های طرح}}{\text{قوانین کل}}$ به دست می‌آید که با اهتمام به نظر کارشناسان و خبرگان، اهمیت طرح‌های مصوب به کل قوانین بیشتر از لوایح مصوب به کل قوانین تشخیص داده شده است. از این رو ضرایب وزنی $C_2 = \frac{1}{3}$ و $C_1 = \frac{2}{3}$ برای دو نسبت فوق در نظر گرفته شد.

۴- نسبت تعداد قوانین مستخرج از طرح‌های مجلس به تعداد کل طرح‌های ارایه‌شده (V_4):

نمایندگان مجلس در موضوعات مختلف پیشنهاداتی را تحت عنوان طرح برای قانونی شدن تقدیم مجلس می‌کنند. پس از تصویب طرح در مجلس، هیات رئیسه مصوبه را به شورای نگهبان ارجاع می‌دهد. پس از آن که شورای نگهبان مصوبه مجلس را مغایر با شرع و قانون تشخیص نداد و آن را تصویب کرد، طرح مذکور برای ابلاغ به رئیس‌جمهور بار دیگر به رئیس مجلس ارجاع داده می‌شود و رئیس مجلس آن را امضاء و برای اجرا، به دولت ابلاغ می‌کند. بر اساس تعریف ذکرشده، نسبت مورد نظر حاصل تقسیم طرح‌های قانونی شده در مجلس به کل طرح‌های تقدیمی توسط نمایندگان به مجلس شورای اسلامی می‌باشد.

• خروجی نامطلوب

۱- تعداد مصوبات ارجاع‌شده به مجمع تشخیص مصلحت (W_1):

طبق آیین‌نامه داخلی مجلس، پس از تصویب یک طرح در مجلس، هیات رئیسه مصوبه را به شورای نگهبان ارجاع می‌دهد. شورای نگهبان مکلف است ظرف ده روز نظر خود را درباره طرح به مجلس اعلام کند. اگر نظر شورای نگهبان تایید مصوبه مجلس بود، مصوبه شکل قانون می‌گیرد اما اگر نظر شورای نگهبان بر اصلاح مصوبه بود، نظر شورا به کمیسیون تخصصی ارجاع داده می‌شود. کمیسیون تخصصی پس از بررسی نظر شورای نگهبان، اعلام نظر می‌کند. گزارش کمیسیون و نظر شورا در صحن مجلس بررسی و به رای گذاشته می‌شود. اگر مجلس نظر شورای نگهبان را تمکین کرد، مصوبه اصلاح‌شده، مجدد به شورای نگهبان ارجاع تا به تایید نهایی برسد اما اگر مجلس بر نظر خود باقی ماند، مصوبه مجلس برای تایید به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع می‌شود. بنا بر تعریف فوق، شاخص مورد نظر تعداد مصوباتی است که توسط مجلس شورای اسلامی جهت تایید به مجمع تشخیص مصلحت ارجاع داده شده است.

مقادیر کمی شاخص‌های بعد قانون‌گذاری در جدول ۱ قابل مشاهده می‌باشد.

جدول ۱. شاخص‌های بعد قانون‌گذاری

دوره	V_1	V_2	V_3	V_4	W_1
A	۰/۴۳	۰/۸۵	۰/۴۶	۰/۴۷	۴
B	۰/۳۱	۰/۹۵	۰/۴۴	۰/۵۵	۵
C	۰/۲۵	۰/۹۳	۰/۴۳	۰/۵۰	۵
D	۰/۱۶	۰/۹۵	۰/۴۰	۰/۴۱	۲۶
E	۰/۱۷	۰/۸۷	۰/۴۳	۰/۵۱	۱۱
F	۰/۲۱	۰/۹۱	۰/۴۵	۰/۴۵	۴
G	۰/۴۳	۰/۳۴	۰/۴۸	۰/۴۸	۱
H	۰/۱۳	۰/۴۶	۰/۷۶	۰/۷۶	۴

❖ شاخص‌های بعد نظارت مجلس شورای اسلامی

• خروجی مطلوب

۱- نسبت تعداد قوانین اصلاحی به کل مصوبات (V_1):

نسبت مورد نظر حاصل تقسیم تعداد قوانین اصلاح شده در مجلس به کل مصوبات یک دوره مجلس شورای اسلامی می‌باشد.

۲- تعداد موارد سوال از وزراء (V_2):

طبق اصل هشتاد و هشتم قانون اساسی در هر مورد که حداقل یک چهارم کل نمایندگان مجلس شورای اسلامی از رئیس جمهور و یا هر یک از نمایندگان از وزیر مسئول، درباره یکی از وظایف آنان سوال کنند، رئیس جمهور یا وزیر موظف است در مجلس حاضر شود و به سوال جواب دهد و این جواب نباید در مورد رئیس جمهور بیش از یک ماه و در مورد وزیر بیش از ده روز به تاخیر افتد مگر با عذر موجه به تشخیص مجلس شورای اسلامی. بنابراین شاخص مورد نظر تعداد موارد سوال از وزراء است که توسط نمایندگان مجلس شورای اسلامی طی یک دوره پرسیده شده است.

۳- مجموع وزن‌دار شده تعداد موارد استیضاح و تعداد وزرای فاقد رای اعتماد (V_3):

استیضاح در اصطلاح سیاسی به معنای پرسش رسمی نمایندگان مجلس از رئیس جمهور، هیات وزیران و یا یک وزیر می‌باشد که پس از ارایه توضیحات برای ادامه کار خود باید از مجلس رای اعتماد بگیرند. از این رو، مجموع وزن‌دار شده دو مورد نام برده به صورت $C_1 + C_2$ (استیضاح موارد تعداد) C_1 می‌باشد که با اهتمام به نظر کارشناسان و خبرگان اهمیت شاخص تعداد استیضاح نسبت به شاخص تعداد وزرای فاقد رای اعتماد بیشتر تشخیص داده شده است. از این رو ضرایب وزنی $C_1 = \frac{2}{3}$ و $C_2 = \frac{1}{3}$ برای شاخص‌های مذکور در نظر گرفته شد.

۴- پرونده‌های تحقیق و تفحص (مفتوح و مختوم) (V_4):

طبق اصل هفتاد و ششم قانون اساسی مجلس شورای اسلامی حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور را

دارد. بر این اساس شاخص مورد نظر تعداد پرونده‌هایی است که طی یک دوره مجلس شورای اسلامی مورد تحقیق و تفحص قرار گرفته است.

• خروجی نامطلوب

۱- درصد تغییر نمایندگان (W_1):

بر طبق اصل ۶۴ قانون اساسی تعداد نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۲۷۰ نفر است و از تاریخ همه‌پرسی سال ۱۳۶۸ هجری شمسی پس از هر ۱۰ سال، با در نظر گرفتن عوامل انسانی، سیاسی، جغرافیایی و نظایر آن‌ها حداکثر ۲۰ نماینده می‌تواند به تعداد نمایندگان اضافه شود. تجربه و سابقه نمایندگی در دوره‌های مختلف یکی از عوامل تاثیرگذار بر عملکرد دوره‌های مختلف می‌باشد. بدیهی است که هر چه سابقه نمایندگان هر دوره نسبت به دوره‌های قبل بیشتر باشد میزان اثرگذاری بر عملکرد مجلس شفاف‌تر خواهد بود. در این میان عوامل متعددی چون رای نیاوردن، رد صلاحیت، فوت و... می‌تواند منجر به ایجاد تغییراتی در انتخاب نمایندگان دوره‌های مختلف شود. بر این اساس شاخص مورد نظر میزان تغییر نمایندگان در دوره‌های مختلف شورای اسلامی را به صورت درصد مشخص می‌کند.

مقادیر کمی شاخص‌های بعد نظارت در جدول ۲ قابل مشاهده می‌باشد.

جدول ۲. شاخص‌های بعد نظارت

دوره	V_1	V_2	V_3	V_4	W_1
A	۰/۳۱	۵۷	۲	۱۳	۰/۶۸
B	۰/۳	۵۱	۰	۱۶	۰/۶۱
C	۰/۳۳	۹۹	۱	۱۳	۰/۷۶
D	۰/۲۷	۱۵۵	۰	۲۸	۰/۷۶
E	۰/۲۳	۱۰۲	۲	۲۱	۰/۶۳
F	۰/۳	۱۸۰۰	۲/۳۳	۱۸	۰/۶۵
G	۰/۱۹	۱۰۷۹	۳/۳۳	۱۰	۰/۶۳
H	۰/۳۲	۳۱۶۸	۳/۶۷	۳۲	۰/۶۱

همان طور که می‌دانیم ارزیابی عملکرد توسط مدل‌های تحلیل پوششی داده‌ها بر اساس میزان ورودی‌های مصرف‌شده و خروجی‌های تولید شده واحدهاست، در حالی که عملکرد واحدهای تصمیم‌گیرنده علاوه بر شاخص‌های ورودی و خروجی متأثر از عوامل دیگری است که به طور مستقیم قابل مشاهده نمی‌باشند. چنین شاخص‌هایی تحت عنوان متغیرهای زمینه‌ای شناخته می‌شوند.

شاخص‌هایی که در حیطه اختیار مجلس نبوده؛ اما بر عملکرد آن تاثیرگذار هستند با توجه به نظر کارشناسان و خبرگان برای بررسی عملکرد هر دو بعد قانون‌گذاری و نظارت به صورت مشترک به شرح ذیل معرفی شدند.

• متغیرهای زمینه‌ای:

۱- نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات (Y_1):

طبق اصل یک صد و دوازده قانون اساسی مجمع تشخیص مصلحت نظام برای تشخیص مصلحت در

مواردی که مصوبه مجلس شورای اسلامی را شورای نگهبان خلاف موازین شرع و یا قانون اساسی بداند و مجلس با در نظر گرفتن مصلحت نظام، نظر شورای نگهبان را تامین نکند و مشاوره در اموری که رهبری به آنان ارجاع می‌دهد و سایر وظایفی که در این قانون ذکر شده است به دستور رهبری تشکیل می‌شود. از این رو شاخص مورد نظر حاصل تقسیم تعداد استفساریه‌ها و کل مصوباتی است که طی یک دوره مجلس شورای اسلامی صورت گرفته است.

۲- نسبت مشارکت در انتخابات مجلس (y_2):

وجود نهادهای کارآمد در کشور از یک سو تامین امنیت و از سوی دیگر زمینه رشد اقتصادی را فراهم می‌نماید. شکل‌گیری نهادهای قدرتمند با مشارکت آگاهانه مردم صورت می‌گیرد بر این اساس حضور مردم در انتخابات و میزان مشارکت آن‌ها در استمرار و اقتدار نظام یک کشور نقش پر اهمیتی دارد. این مطلب نیز حایز اهمیت است که شرایط حاکم بر جامعه از جمله عوامل سیاسی و اقتصادی و هم چنین نحوه برگزاری انتخابات بر کاهش یا افزایش میزان شرکت مردم تاثیرگذار خواهد بود. بدین ترتیب، نسبت مورد نظر حاصل تقسیم تعداد شرکت کنندگان در انتخابات یک دوره مجلس شورای اسلامی به تعداد واجدین شرایط برای حضور در انتخابات می‌باشد.

۳- تولید ناخالص داخلی یا GDP (y_3):

کل ارزش ریالی محصولات نهایی تولیدشده توسط واحدهای اقتصادی مقیم کشور در دوره زمانی معین (سالانه یا فصلی) را تولید ناخالص داخلی می‌نامند. شاخص تولید ناخالص داخلی بر میزان مشارکت مردم در انتخابات موثر بوده در نتیجه بر عملکرد مجلس نیز تاثیرگذار خواهد بود. مقادیر کمی شاخص‌های بعد نظارت در جدول ۳ قابل مشاهده می‌باشد.

جدول ۳. متغیرهای زمینه‌ای

دوره	y_1	y_2	y_3
A	۵۹/۷۲	۰/۰۵	۲۶/۳۶
B	۵۷/۸۱	۰/۰۷	۲/۵۳
C	۷۱/۱	۰/۰۴	۱۱/۷۸
D	۶۹/۳۷	۰/۰۶	۲۴/۹۶
E	۵۰/۵۷	۰/۰۶	۲۰/۶۸
F	۵۵/۴۱	۰/۰۳	۹/۷۰
G	۶۴/۰۲	۰/۰۴	-۱/۷۱
H	۶۱/۸۳	۰/۰۸	۷/۹۸

۳-۲ نتایج ارزیابی عملکرد ابعاد قانون‌گذاری و نظارت

با توجه به شاخص‌های معرفی شده، عملکرد هشت دوره مجلس شورای اسلامی از بعد قانون‌گذاری و نظارت توسط دو رویکرد معرفی شده در بخش دوم مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج بررسی‌های به‌دست آمده برای هر دو بعد به ترتیب در جدول‌های ۴ و ۵ قابل مشاهده می‌باشند که در ادامه به شرح مفصل آن‌ها می‌پردازیم.

همان‌طور که پیش‌تر نیز گفته شد، هدف مدل (۲) تعیین میزان افزایش خروجی‌های مطلوب و هدف مدل (۳) تعیین میزان کاهش خروجی‌های نامطلوب در نظر گرفته شد. از این رو با توجه به شاخص‌های مربوط به بعد قانون‌گذاری، مقادیر کارایی برای دوره‌های A تا H مجلس شورای اسلامی بر اساس افزایش خروجی‌های مطلوب (مدل (۲)) و کاهش خروجی‌های نامطلوب (مدل (۳)) محاسبه شد که نتایج به‌دست آمده در ستون‌های دو و پنج جدول ۴ قابل مشاهده می‌باشد. این نکته قابل توجه است که جهت مقایسه بهتر دو رویکرد مورد نظر، مقدار کارایی به‌دست آمده از مدل (۲) معکوس گردیده تا در فاصله صفر و یک قرار گیرد. بنابراین نتایج کارایی دوره‌های مختلف در ستون دوم جدول ۴ معکوس مقدار کارایی به‌دست آمده از مدل (۲) می‌باشد.

نتایج ستون دوم نشان از کارآمدی دوره‌های A, B, D, F, G و H دارد در حالی که ستون چهارم کارآمدی دوره‌های A, B, F, G و H را نشان می‌دهد. در واقع زمانی که هدف کاهش خروجی‌های نامطلوب در نظر گرفته شده است دوره D ناکارآمد شده است.

پس از تعیین مقدار کارایی برای هر یک از دوره‌های مختلف مجلس شورای اسلامی، با توجه به این‌که بیش از یک دوره دارای مقدار کارایی یک می‌باشد و به تعبیری تعداد دوره‌های کارآمد بیش از یک دوره است. در راستای شفاف‌سازی عملکرد هر دوره، کارایی اصلاح‌شده آن‌ها با توجه به شاخص متغیر زمینه‌ای تعیین شد. بدین منظور لگاریتم در مبنای ده کارایی هر دوره بر روی سه متغیر زمینه‌ای معرفی شده تحت عنوان: نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات، نسبت مشارکت در انتخابات مجلس و تولید ناخالص داخلی از طریق رابطه زیر رگرسیون شد.

$$Log_{10} = \text{کارایی}$$

$$(4) \quad \rho_p + \rho_{GDP} + \rho_{\text{نسبت مشارکت در انتخابات مجلس}} + \rho_{\text{نسبت تعداد استفساریه ها به کل مصوبات}} + \rho_1 + \rho_2$$

در رابطه فوق پارامتر ρ میزان تاثیرگذاری متغیر زمینه‌ای بر کارایی را تعیین می‌کند. به عبارتی اگر مقدار این پارامتر مثبت باشد به معنای رابطه مستقیم میان شاخص مورد نظر و کارایی می‌باشد در حالی که مقدار منفی به معنای رابطه معکوس میان شاخص مورد نظر و کارایی است. ε نیز مقدار خطای حاصل از رگرسیون مورد نظر را نشان می‌دهد.

پس از تعیین میزان تاثیرگذاری هر یک از متغیرهای زمینه‌ای بر عملکرد کارایی دوره‌های مختلف مجلس شورای اسلامی از بعد قانون‌گذاری و حذف اثر آن‌ها، مقدار کارایی اصلاح‌شده تعیین گردید که نتایج آن به ترتیب در ستون‌های سوم و ششم جدول ۴ قابل مشاهده می‌باشد. با توجه به نتایج به‌دست آمده هر یک از دوره‌ها رتبه‌بندی شدند که نتایج آن در ستون‌های چهار و هفت آمده است.

نتایج کارایی‌های اصلاح‌شده و رتبه‌بندی‌ها نشان می‌دهد از میان دوره‌های کارآمد به‌دست آمده بر اساس مدل‌های (۲) و (۳)، دوره B و G به ترتیب رتبه یک را به‌دست آورده‌اند. این مطلب به این معناست که از نظر قانون‌گذاری این دو دوره عملکرد بهتری نسبت به سایر دوره‌ها داشته‌اند. دوره‌های C و D نیز به ترتیب بر اساس مدل‌های (۲) و (۳) رتبه آخر را کسب نموده‌اند و این یعنی عملکرد این دو دوره از نظر بعد قانون‌گذاری نسبت به

سایر دوره‌ها خوب نبوده است.

جدول ۴. نتایج ارزیابی بعد قانون‌گذاری هشت دوره مجلس شورای اسلامی

دوره	نتایج کارایی حاصل از مدل (۲)			نتایج کارایی حاصل از مدل (۳)		
	$\frac{1}{\alpha_o^*}$	$\tilde{\alpha}_o^*$	رتبه	β_o^*	$\tilde{\beta}_o^*$	رتبه
A	۱	۰/۹۹۸۲	۴	۱	۰/۶۶۰۵	۶
B	۱	۱/۰۰۰۱	۱	۱	۰/۹۸۹۹	۳
C	۰/۹۷۸۹	۰/۹۸۴۳	۸	۰/۹۰۷۰	۰/۷۹۴۷	۵
D	۱	۰/۹۹۷۱	۶	۰/۱۹۲۳	۰/۴۹۷۰	۸
E	۰/۹۹۳۴	۰/۹۹۶۷	۷	۰/۳۸۸۰	۰/۵۸۰۲	۷
F	۱	۰/۹۹۸۴	۳	۱	۱/۰۱۲۴	۲
G	۱	۰/۹۹۷۷	۵	۱	۱/۱۰۵۶	۱
H	۱	۰/۹۹۹۸	۲	۱	۰/۸۴۷۱	۴

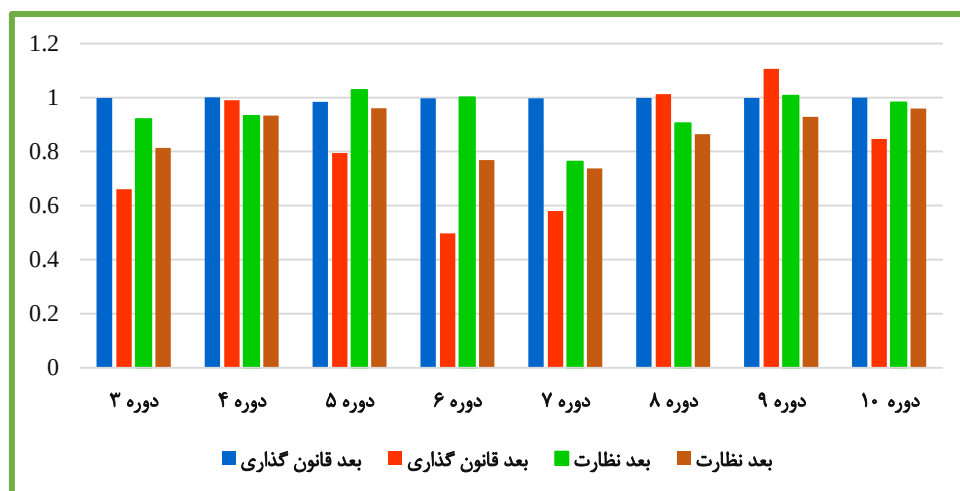
مشابه روند ارزیابی بعد قانون‌گذاری، عملکرد دوره‌های مختلف مجلس شورای اسلامی از بعد نظارتی نیز توسط مدل‌های (۲) و (۳) مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفت که نتایج اولیه به‌دست آمده در ستون‌های دو و پنج جدول ۵ قابل ملاحظه می‌باشد. این نکته قابل توجه است که به طور مشابه در این بررسی نیز جهت مقایسه بهتر، نتایج کارایی به‌دست آمده از مدل (۲) معکوس گردیده است.

جدول ۵. نتایج کارایی بعد نظارتی هشت دوره مجلس شورای اسلامی

دوره	نتایج کارایی حاصل از مدل (۲)			نتایج کارایی حاصل از مدل (۳)		
	$\frac{1}{\alpha_o^*}$	$\tilde{\alpha}_o^*$	رتبه	β_o^*	$\tilde{\beta}_o^*$	رتبه
A	۰/۹۵۴۸	۰/۹۲۰۰	۶	۰/۸۶۹۰	۰/۸۱۳۲	۶
B	۰/۹۳۷۵	۰/۹۳۲۵	۵	۰/۹۳۷۵	۰/۹۳۳۵	۳
C	۱	۰/۰۲۷۸	۱	۱	۰/۹۶۰۴	۱
D	۱	۱/۰۰۰۸	۳	۰/۷۰۲۳	۰/۷۶۸۳	۷
E	۰/۷۱۵۸	۰/۷۶۳۱	۸	۰/۶۹۵۹	۰/۷۳۷۳	۸
F	۰/۹۲۹۷	۰/۹۰۴۷	۷	۰/۸۷۹۸	۰/۸۶۴۷	۵
G	۱	۱/۰۰۶۷	۲	۰/۸۸۰۲	۰/۹۲۸۰	۴
H	۱	۰/۹۸۲۱	۴	۱	۰/۹۵۹۵	۲

مقادیر کارایی ستون دو (هدف افزایش خروجی‌های مطلوب) دوره‌های C، D، G و H را کارآمد و ستون پنج (هدف کاهش خروجی‌های نامطلوب) دوره‌های C و H را کارآمد نشان می‌دهند. پس از رگرسیون مقادیر کارایی به‌دست آمده از طریق دو مدل معرفی شده بر روی متغیرهای زمینه‌ای: نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات، نسبت مشارکت در انتخابات مجلس و تولید ناخالص داخلی (GDP) توسط رابطه (۴) و حذف اثر آن‌ها بر مقدار کارایی، کارایی اصلاح‌شده تعیین شد که نتایج آن در ستون‌های سه و شش آورده شده است. بر اساس نتایج جدید به‌دست آمده رتبه‌بندی صورت گرفت. بدین ترتیب دوره‌های C و E در هر دو رویکرد به

ترتیب رتبه‌های یک و آخر را کسب نموده‌اند. نتایج دو جدول ۴ و ۵ نشان می‌دهد که اگرچه دوره C از بعد قانون‌گذاری خوب عمل نموده است؛ اما از بعد نظارتی عملکرد تقریباً خوبی نسبت به سایر دوره‌ها داشته است. شکل ۲ عملکرد دوره‌های مختلف از بعد قانون‌گذاری و نظارت بر اساس مدل‌های پیشنهادی را نمایش می‌دهد. بر این اساس بهترین و بدترین عملکرد به ترتیب متعلق به دوره‌های G و D مجلس شورای اسلامی و در بعد قانون‌گذاری رخ داده است. هم‌چنین مقایسه مدل‌های به کار رفته برای ارزیابی عملکرد ابعاد قانون‌گذاری و نظارت نشان می‌دهد که اختلاف مقدار کارایی به دست آمده در دو مدل زمانی که بعد قانون‌گذاری مجلس مورد تحلیل قرار گرفته بیشتر از زمانی است که بعد نظارت مجلس مورد بررسی قرار گرفته است.

شکل ۲. مقایسه دو بعد قانون‌گذاری و نظارت بر اساس مدل‌های (۲) و (۳)

نتایج حاصل از رگرسیون لگاریتم کارایی به دست آمده از مدل‌های (۲) و (۳) بر روی متغیرهای زمینه‌ای برای هر دو بعد قانون‌گذاری و نظارت به ترتیب در جدول‌های ۶ و ۷ قابل مشاهده می‌باشند.

جدول ۶. نتایج رگرسیون بعد قانون‌گذاری

مدل	متغیر	ضرایب	Standard Error	t- Stat	P-value
مدل (۲)	Intercept	۰/۰۰۶۶۳	۰/۰۱۴۴۱	۰/۴۶۱۳	۰/۶۶۹۳۲
	نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات	۰/۰۴۸۴۲	۰/۰۸۶۹۵	۰/۵۵۶۸۶	۰/۶۰۷۳۱
	نسبت مشارکت در انتخابات مجلس	-۰/۰۰۰۱۷	۰/۰۰۰۲۱	-۰/۸۰۴۳۵	۰/۴۶۶۲۸
	تولید ناخالص داخلی (GDP)	-۰/۰۰۰۰۲	۰/۰۰۰۱۴	-۰/۱۶۶۶۴	۰/۸۷۵۷۴
	R-Square	۰/۲۱۲۴			
مدل (۳)	Standard Error	۰/۰۰۳۸			
	Intercept	۰/۶۲۳۵۴	۰/۰۱۲۰۳	۰/۶۱۶۱۳	۰/۵۷۱۱۴
	نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات	-۲/۹۹۷۲۶	۶/۱۰۸۲۵	-۰/۴۹۰۶۹	۰/۶۴۳۵
	نسبت مشارکت در انتخابات مجلس	-۰/۰۰۶۶۴	۰/۰۱۴۸۹	-۰/۴۴۵۸۴	۰/۶۷۸۷۸
	تولید ناخالص داخلی (GDP)	-۰/۰۱۵۸۰	۰/۰۰۹۹۳	-۱/۵۹۱۴۶	۰/۱۸۶۷۲
	R-Square	۰/۴۲۹۴			
	Standard Error	۰/۲۷۰۳			

مقادیر ستون سوم جدول ۶ نشان می‌دهند زمانی که مدل (۲) یا به عبارتی افزایش خروجی‌های مطلوب در نظر گرفته شده شاخص نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات با مقدار کارایی رابطه مستقیم داشته در حالی که رابطه میان شاخص مورد نظر و کارایی زمانی که مدل (۳) یا به عبارتی کاهش خروجی‌های نامطلوب در نظر گرفته شده یک رابطه معکوس بوده است. به عنوان مثال، مقدار $0/04842$ به دست آمده از مدل (۲) نشان می‌دهد که افزایش یک درصدی شاخص نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات موجب افزایش کارایی به میزان $4/96$ می‌شود. هم‌چنین مقدار $2/99726$ - حاصل از مدل (۳) نشان می‌دهد که افزایش یک درصدی شاخص مورد نظر منجر به کاهش کارایی به میزان $95/07$ می‌شود که عدد تقریباً بزرگی است. بر خلاف شاخص مذکور، ضرایب مربوط به دو شاخص نسبت مشارکت در انتخابات مجلس و تولید ناخالص داخلی (GDP) در هر دو مدل نشان می‌دهد که رابطه معکوسی میان آن‌ها و مقدار کارایی برقرار است. مقادیر به دست آمده نشان می‌دهند که به طور کلی میزان تاثیرگذاری شاخص نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات بر کارایی نسبت به دو شاخص دیگر بیشتر بوده است. R-Square نیز نشان می‌دهد که رگرسیون لگاریتم مقدار کارایی حاصل از مدل‌های (۲) و (۳) به ترتیب 21% و 42% از مشاهدات را در بر گرفته‌اند. بنابراین مدل (۳) نسبت به مدل (۲) درصد بیشتری از مشاهدات را پوشانده است. مقدار خطای استاندارد به دست آمده از مدل‌های (۲) و (۳) نیز نشان می‌دهد که میزان دقت ارزیابی مدل (۲) نسبت به مدل (۳) بیشتر بوده است.

جدول ۷. نتایج رگرسیون بعد نظارت

مدل	متغیر	ضرایب	Standard Error	t- Stat	P-value
مدل (۲)	Intercept	$-0/35188$	$0/13553$	$-2/59632$	$0/06028$
	نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات	$0/01591$	$0/81802$	$0/01945$	$0/98542$
	نسبت مشارکت در انتخابات مجلس	$0/00556$	$0/00199$	$2/78533$	$0/04955$
	GDP	$-0/00135$	$0/00133$	$-1/01431$	$0/36780$
	R-Square	$0/6906$			
مدل (۳)	Standard Error	$0/0362$			
	Intercept	$0/17081$	$0/22862$	$-0/74715$	$0/49650$
	نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات	$0/18008$	$1/37987$	$0/13051$	$0/90247$
	نسبت مشارکت در انتخابات مجلس	$0/00234$	$0/00336$	$0/69545$	$0/52506$
	GDP	$-0/00360$	$0/00224$	$-1/60359$	$0/18407$
	R-Square	$0/4342$			
	Standard Error	$0/0611$			

به طور مشابه با توجه به نتایج حاصل از رگرسیون لگاریتم در مبنای ده کارایی به دست آمده از مدل‌های (۲) و (۳) بر متغیرهای زمینه‌ای در بعد نظارتی، رابطه دو شاخص نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات و نسبت مشارکت در انتخابات مجلس با کارایی یک رابطه مستقیم داشته در حالی که شاخص تولید ناخالص داخلی (GDP) رابطه معکوس با مقدار کارایی را نشان می‌دهد. مقدار ضرایب مربوط به متغیرهای زمینه‌ای در بعد

نظارتی نیز نشان می‌دهند که همانند بعد قانون‌گذاری میزان تاثیرگذاری شاخص نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات بر کارایی نسبت به دو شاخص دیگر بیشتر می‌باشد. مقدار R-Square مدل‌های (۲) و (۳) به ترتیب مقادیر ۰/۶۹٪ و ۰/۴۳٪ را نشان می‌دهد که بر خلاف بعد قانون‌گذاری مدل (۲) نسبت به مدل (۳) درصد بیشتری از مشاهدات را پوشانده است. مقدار خطای استاندارد مدل (۲) بعد نظارتی نسبت به بعد قانون‌گذاری بیشتر شده در حالی که در خصوص مدل (۳) این مقدار کمتر شده است.

۴ نتیجه‌گیری

در این تحقیق عملکرد تقنینی و نظارتی مجلس شورای اسلامی طی دوره‌های سوم تا دهم بر اساس رویکرد تحلیل پوششی داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت. از آن جایی که مجلس شورای اسلامی نهادی است که بیشترین تمرکز آن بر روی خروجی‌هایی است که تولید می‌نماید و ورودی‌ها نسبت به خروجی‌ها از اهمیت چندانی ویژه‌ای برخوردار نیستند، عملکرد دوره‌های مختلف بر اساس مدل‌های بدون ورودی تحلیل پوششی داده‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت. هم‌چنین با توجه به این که خروجی‌ها بر اساس دو مجموعه خروجی مطلوب و نامطلوب دسته‌بندی شدند، ارزیابی عملکرد بر اساس دو رویکرد مختلف انجام شد. بدین صورت که یک بار هدف تعیین بیشترین میزان تولید خروجی‌های مطلوب و بار دیگر کم‌ترین تولید خروجی‌های نامطلوب در نظر گرفته شد و نتایج ارزیابی دو بعد قانون‌گذاری و نظارت مجلس طی دوره‌های مختلف مورد تحلیل و مقایسه قرار گرفتند. یکی دیگر از نکات مورد توجه در ارزیابی انجام‌شده تعیین اثر شاخص‌هایی است که تحت عنوان متغیرهای زمینه‌ای معرفی شدند. متغیرهایی که تحت اختیار مجلس نبوده؛ اما بر عملکرد آن تاثیرگذار می‌باشند. بدین منظور، پس از محاسبه مقدار کارایی از طریق دو رویکرد معرفی‌شده میزان تاثیرگذاری متغیرهای زمینه‌ای تحت عنوان: نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات، نسبت مشارکت در انتخابات مجلس و تولید ناخالص داخلی بر روی عملکرد دوره‌های مختلف مجلس شورای اسلامی تعیین شد. نتایج به‌دست آمده نشان داد که از میان سه شاخص نام برده، نسبت تعداد استفساریه‌ها به کل مصوبات تاثیر بیشتری بر عملکرد کارایی هر دو بعد قانون‌گذاری و نظارتی داشته است.

۵ محدودیت‌های تحقیق

همان‌طور که می‌دانیم وجود داده‌های معتبر در تحلیل رویکرد پیشنهادی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از این رو عدم دسترسی به برخی از شاخص‌های مرتبط با تحقیق پیش رو یکی از محدودیت‌های تحقیق می‌باشد. هم‌چنین از دیگر محدودیت‌ها می‌توان به عدم دسترسی به اطلاعات مربوط به دوره‌های اول و دوم مجلس شورای اسلامی اشاره نمود که منجر به انجام تحقیق بر روی دوره‌های سوم به بعد شده است. علاوه بر این، با توجه به محرمانه بودن اطلاعات از ذکر نام دوره‌ها نیز خودداری شده است.

منابع

- [1] Charnes, A., Cooper, W. W., Rhodes, E. (1978). Measuring the efficiency of decision-making units. *European journal of operational research*, 3(4), 339-338.
- [2] Banker, R. D., Charnes, A., Cooper, W. W. (1984). Some models for estimating technical and scale inefficiencies in data envelopment analysis. *Management science*, 30(9), 1078-1092.
- [3] Amirteimoori, A., Soofi, M. (2019). Provide a New Targeting Model in a Centralized Decision Making Environment with a Multi-Component Network Structure. *Journal of Operational Research in its Applications*. 16 (1), 93-115. [In Persian]
- [4] Bozorgi, F., Soufi, M., Amirteimoori, A., Homayounfar, M. (2021). Analysis of Marginal Rates of Substitution in the Presence of Undesirable Factors Using Data Envelopment Analysis. *Journal of Operational Research in its Applications*. 18 (4), 103-119. [In Persian]
- [5] Mohghar, A., Amin Naseri, M. R., (2001). Determining and explaining the evaluation indicators of the decisions of the Islamic Parliament. 2, 155-178. [In Persian]
- [6] Mohghar, A., Amin Naseri, M. R., Memariani, A., (2003). A mathematical model for evaluating the efficiency of the five assemblies of the Islamic Council with the fuzzy weighted common set approach, 27-11. [In Persian]
- [7] Sinai, V., Zamani, S., (2011). Islamic Council and policy-making in Iran (1359-1387). *Theoretical Policy Research*, 11, 1-35. [In Persian]
- [9] Faqihi, A., Zakari, M., Asadi, A., (2014). Evaluation of the performance of the Islamic Parliament in the system of the Islamic Republic of Iran (Study case: 3rd to 8th Parliament). *Strategy Quarterly*, (72) 23, 181-207. [In Persian]
- [10] Fayyazi, M., Haghshenas, M. (2017). Identify Strategies of the Empowerment for Iran Parliament Members. *Journal of Public Administration*, 9(1), 1-34. [In Persian]
- [11] Abedi Ardakani, M., Javeri, A. (2017). Political marketing and decision-making process of voters (A Case Study: Esfahan Youth Voters in Tenth Parliament Election). *Iranian Journal of Public Policy*, 3(1), 177-202. [In Persian]
- [12] Zareie, A. Z., Sharafi, V., Bahmani, M. (2016). The Effect of Integrated Political Marketing Communications and Social Media on the Selection of Candidates in the Tenth Parliament Election. *Research Letter of Political Science*, 11(4), 97-124. [In Persian]
- [13] Karbasforosha, M., khodad hosseini, H., Aghaei, M. (2018). The Effect of Political Marketing Mix on Voters Intention Based on Demographic Characteristic; Case Study: 10th Parliament Election. *Political Strategic Studies*, 7(26), 43-70. [In Persian]
- [14] Saberi, A., Tahan Nazif, H. (2021). Islamic Consultative Assembly & the Necessity of Regulatory Impact Assessment in the Legislative Stage. *Public Law Knowledge Quarterly*, 10(34), 113-132. [In Persian]
- [15] Abrishami Rad, M., hamidnazarian, H. (2021). Quality of Participation of the Members of the Islamic Consultative Assembly in the Legislative Process. *Public Law Knowledge Quarterly*, 10(31), 89-112. [In Persian]
- [16] Ramezani, Q., Salah, M., Kohraze, Y., (2022). Comparative evaluation of the performance of the Islamic Council in the sixth and seventh periods. *Iranian Political Sociology Monthly*, (11) 5, 21. [In Persian]
- [17] Zeinaloo, M., Aliahmadi, A., Nariman, S. (2022). Presenting a Performance Evaluation Model for the Iranian Parliament by Meta-synthesis. *Journal of Public Administration*, 14(1), 74-108. [In Persian]
- [18] Yang, G. L., Emrouznejad, A., Liu, W., Yang, L. Y. (2014). Dea Model without explicit inputs with majority preference. *Recent Developments in Data Envelopment Analysis and its Applications*, 117.
- [19] Kuosmanen, T. (2005). Weak disposability in nonparametric production analysis with undesirable outputs. *American Journal of Agricultural Economics*, 87(4), 1077-1082.
- [20] Amirteimoori, A., Daneshian, B., Kordrostami, S., Shahroodi, K. (2013). Production planning in data envelopment analysis without explicit inputs. *RAIRO-Operations Research*, 47(3), 273-284.
- [21] Masoumzadeh, A., Toloo, M., Amirteimoori, A. (2016). Performance assessment in production systems without explicit inputs: an application to basketball players. *IMA Journal of Management Mathematics*, 27(2), 143-156.